

KAN FRAUDEBESTRIJDING DE CRISIS OPLOSSEN ?

Karel Anthonissen

België torst een staatsschuld die even groot is als wat haar economie jaarlijks produceert. Wanneer we studies en ramingen ter hand nemen omtrent de historiek en de omvang van de zwarte economie in België, dan zien we dat de som van alle misgelopen inkomsten door fraude voldoende was geweest om onze staatsschuld volledig af te lossen. Naar aanleiding van deze vaststelling leidt de auteur ons doorheen een heldere analyse die weergeeft wat de impact van fraude op onze staatsschuld is geweest, en welke impact fraudebestrijding zou kunnen hebben op het terugdringen van de Belgische overheidsschuld.

Enkele cijfers

Kan fraudebestrijding de crisis oplossen ? Ik zal maar meteen met de deur in huis vallen: het antwoord op deze vraag is neen. Toch is de geldcrisis, of de schulden crisis, grotendeels het gevolg van fiscale fraude, maar dan wel van tientallen jaren opgestapelde fraude.

De Belgische staatsfinanciën zullen dit jaar een tekort van ongeveer 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) hebben. Dat is het tekort van één jaar; het opgestapelde tekort over de jaren heen, onze staatsschuld, bedraagt nagenoeg 100% van het BBP. De zogenaamde Maastrichtnorm, de maxima die volgens het verdrag van Maastricht (1992) toegelaten zijn, bedragen respectievelijk 3% voor het jaartekort en 60% voor het gecumuleerde tekort.

Daar kunnen we de fraudecijfers eenvoudig naast leggen, met hetzelfde onderscheid, enerzijds het jaarcijfer, anderzijds het gecumuleerde cijfer. Voor de schatting van de jaarlijkse fraude zijn er verschillende bronnen; die gaan van 3,8% tot 17,8%¹. Dat betekent eigenlijk zoveel als dat we het niet goed weten. Naast de ongekende zwarte economie, zijn er de belastingkortingen. Die kennen we precies. Alle verminderingen samen, van de woonbonus over kinderaftrek tot de notionele intrestaftrek bedragen 20,8% van het BBP².

Niemand zal mij tegenspreken en ik overdrijf zeker niet als ik de belasting die wij hadden moeten innen, maar niet gedaan hebben, op 6% raam, het dubbele van de Maastrichtnorm dus. In heb het hier over de *onrechtmatig* niet betaalde belastingen³. Als ik spreek van *onrechtmatig*, is dat een iets breder begrip dan ons strafrechtelijk begrip van fraude: daar spreekt de wet van *bedrieglijk* niet betaalde belastingen. Je kunt namelijk ook *onrechtmatig* geen belastingen betalen zonder een bedrieger te zijn, door vergissingen of door ontwijking. Wat dat laatste betreft, spreekt de wet sinds kort van *fiscaal misbruik* voor ongeoorloofde ontwijking.

Ramingen voor België van het belastingtekort (cijfers 2009)

• Nationaal inkomen ("toegevoegde waarde") -----	337,4 miljard	100,0%
• Overheidsschuld (Maastrichtdefinitie) -----	326,6 miljard	96,8%
• Inkomsten uit belastingen en sociale zekerheidsbijdragen -----	145,0 miljard	43,0%
• Begrotingsbalans (tekort betekent nood aan extra leningen) -----	- 20,2 miljard	-6,0%

¹ De Nationale Bank neemt 3,8% zwarte economie op in de statistiek, Friedrich Schneider raamt de zwarte economie in België op 17,8% (2009).

² Jaarlijkse bijlage bij de begroting

³ Volgens de DULBEA-studie van de ULB (in opdracht van het ABVV) is het 7,1%. Michel Maus spreekt van 26 tot 30 miljard, dat is 8 à 9 %. De SUBLEC-studie (KUL-ULB-ULg) voor de FOD Sociale Zekerheid komt tot bescheiden ramingen voor het zwartwerk, maar noemt het een "tipje van de ijsberg"

- **Omvang zwarte inkomens**
 - Raming Nationale Bank van België (NBB) ----- 12,9 miljard **3,8%**
 - Raming professor Schneider ----- 60,0 miljard **17,8%**
- **Niet geïnde belastingen door fraude**
 - Raming NBB aan gemiddeld tarief van 50% ----- 6,5 miljard **1,9%**
 - Raming ULB: DULBEA-studie ----- 24,0 miljard **7,1%**
 - Raming professor Schneider aan gemiddeld tarief van 50% 30,0 miljard **8,9%**
- **Niet geïnde belastingen door fiscale uitgaven**
 - Raming door het Hoger Instituut Voor de Arbeid (KU Leuven) 66,3 miljard **20,8%**

Eerste stelling

Als er in de loop van mijn loopbaan als belastingambtenaar (sinds 1977) maar half zoveel fraude en misbruik geweest was, dan hadden we haast nooit een tekort en vaak een overschot gehad.

Ik pleit dus schuldig om dertig jaar lang niet goed genoeg de fraude aangepakt te hebben. De meer liberale tegenhanger van mijn stelling is natuurlijk ook waar : als in dezelfde periode sommige regeringen wat beter op de uitgaven gepast hadden, dan hadden we misschien ook geen tekort en geen schuld gehad.

Zoals gezegd, het opgestapelde tekort of onze schuld bedraagt bijna 100% van het BBP. Dat is geen prettig vooruitzicht voor jonge mensen. Maar daar staat een reserve tegenover, en daarmee bedoel ik het opgestapelde zwart geld dat alle Belgen samen in kluizen, op buitenlandse rekeningen en in zogenaamde spaarverzekeringen hebben zitten. Daarover verschijnen er nauwelijks cijfers. Ik denk dat de universiteiten het niet kunnen en dat de banken het niet durven berekenen. Ergens lees ik het bedrag van 174 miljard euro geld in het buitenland.⁴

Rijke Grieken zouden ongeveer evenveel als het Griekse BBP aan zwart geld hebben, alleen al in Zwitserland. Als ik zo zie dat enkele honderden diamantairs meer dan een miljard bij één bank hebben, en als ik tegelijk mijn jaarschatting van 6% doortrek, dan denk ik dat ik het zwart geld van de Belgen gerust mag ramen op 120% van het BBP. Dat is ook het dubbele van de Maastrichtnorm. Het zwart is het dubbele van het tekort, zowel op jaarbasis als op gecumuleerde basis, dat onthoudt makkelijk.

Tweede stelling

Als wij er in de komende jaren in zouden slagen de helft van het zwart geld van het verleden te recupereren, dan zakt onze staatsschuld meteen onder de Maastrichtnorm.

Hier gaat de meer liberale tegenhanger van mijn stelling niet op: met “gewone” besparingen en met nog meer “gewone” belastingen gaan we er niet komen, niet in Griekenland, en niet in verschillende andere landen. Anderen komen tot gelijkaardige vaststellingen⁵.

Nu is het recupereren van zwart geld juridisch geen belasting maar een straf. Het is niet op grond van de fiscale wet dat de Staat een ernstige vordering heeft op het zwart geld. Het is op basis van de strafwet. De strafwet voorziet in geval van witwassen een verbeurdverklaring van het onrechtmatige vermogensvoordeel.

Een voorbeeld: Stel dat iemand tien miljoen euro zwart geld heeft en dat de laatste zeven jaar belegd heeft in belastingvrije spaarverzekeringen in Luxemburg, dan heeft de fiscus geen enkele actuele vordering meer. Maar stel dat daar in de jaren 90 vier miljoen euro belasting ontdoken is, dan is dat zogenaamde vermogensvoordeel uit fraude hier en nu nog aanwezig, en kan het verbeurd worden. Dat is dus een strafvordering van vier miljoen euro waarover niet de Bijzondere Belastinginspectie (BBI) maar het openbaar ministerie beschikt.

De Belgische staat beschikt daar in principe dus over een enorm tegoed, dat, zoals reeds eerder vermeld, de staatsschuld meteen weer onder de Maastrichtnorm zou brengen. Wij doen ons best om die mogelijkheden niet te laten liggen. Maar de weerstand is groot.

Anderzijds

⁴ Leo Stevens & Co Beursvennootschap, 2003.

⁵ Richard Murphy: If tax evasion could be stopped, total EU public debt could be repaid in just 8.8 years <http://www.financialtaskforce.org/2012/02/29/the-eu-tax-gap-new-evidence-showsthere-is-e1-trillion-of-lost-revenue-to-target-to-save-our-futures-from-despair/>

Toch mag ik u niet té veel hoop geven, of beter gezegd, jullie jongeren mogen ook niet té veel verwachten van de belastingen. Je zou ze dan ook zelf moeten betalen. Ik weet niet of we die berg zwart geld ooit zullen recupereren. Met de amnestiemaatregel van de vorige regeringen is het alvast niet gelukt. De lokmiddelen, eerst de eenmalige bevrijdende aangifte en vervolgens de permanente regularisatiemogelijkheid hebben slechts kruimels opgebracht. Er zijn een paar duifjes gevallen, maar hele zwarte zwermen spreeuwen zijn blijven zitten waar ze zaten. Nu mogen wij van de BBI en de parketten verwachten dat die daar massaal aan beginnen. Helaas, wij zijn amper begonnen en kijk wat er in Antwerpen gebeurt⁶. Het zou er echt moeten gaan knallen om al die spreeuwen op te schrikken.

Ook de nieuwe verruimde mogelijkheid tot minnelijke schikking zal maar op grote schaal succes hebben, als de dreiging van een gerechtelijke vervolging voor witwassen minstens in tienvoud toeneemt. Hoe dan ook denk ik dat dit allemaal nooit genoeg zal kunnen zijn. Belastingen zijn een goed middel zijn om inkomsten te herverdelen. Maar als middel om de vermogens te herverdelen, schieten belastingen te kort, zelfs als de procureur een handje zou willen helpen.

Derde stelling

Fraudebestrijding kan de crisis niet oplossen, zelfs al ligt dertig jaar van ondoeltreffende fraudebestrijding aan de basis van de crisis. Ik zeg niet dat fraudebestrijding geen zin heeft, integendeel, maar het volstaat niet. Je mag niet alles van de fiscus verwachten. Laat ik het zo uitdrukken.

Fraudebestrijding kan en moet de onrechtmatigheden van het heden rechtzetten, ook die van een recent verleden, en als het kan via de witwaswet zelfs die van een iets verder verleden, maar niet die van een ver verleden. Iemand's rijkdom kan het gevolg zijn van onrechtvaardigheden in een ver verleden, misschien gepleegd door verre voorouders. Maar na verloop van jaren is het onderscheid tussen eerlijk en oneerlijk verworven rijkdom niet meer te maken.

Wat moet er dan nog gebeuren, naast fraudebestrijding ?

Het antwoord op de vraag wat er dan wel allemaal moet gebeuren zou ons te ver voeren. Ik moet het namelijk noodzakelijk kort houden. In wezen denk ik dat we eerder moeten denken aan monetaire maatregelen dan aan drastische onteigeningen, in het algemeen dan toch.

Vanzelfsprekend kan de rechter zwart geld verbeurd verklaren in een concrete situatie, dat is een soort onteigening. Maar in het algemeen denk ik toch eerder aan middelen om het geld en de schuld wat te doen "krimpen". Ik spreek dan over een beleid van lage rente, soms zelfs negatieve intresten, een matige inflatie, schuldenregelingen en faillissement wanneer dat aangewezen of nodig is.

Bio

Karel Anthonissen is gewestelijk directeur van de Gentse afdeling van de Bijzondere Belastinginspectie.

⁶ Waar in 2012 verschillende erg succesvolle fraudejagers werden weggejaagd vanwege kritische uitspraken.